

Från nationella till sektoriella arbetsmarknadsrelationer: De sektoriella arbetsmarknadsrelationernas utveckling i EU

Sammanfattning

Inledning

Syftet med denna undersökning, som är inriktad på arbetsmarknadsrelationerna inom nio sektorer i EU:s 27 medlemsstater, är att rikta uppmärksamheten på möjligheten att jämföra sektoriella arbetsmarknadsrelationer och visa att de tenderar att ha liknande kännetecken över nationsgränser. I studien lyfts faktorer fram som kan förklara skillnaderna i internationell konvergens inom olika sektorer och därmed möjligheten till samordning på EU nivå inom varje sektor.

I undersökningen granskas sektorns ställning inom den framväxande europeiska flernivåstyrningen. Undersökningen analyserar hur olika former av arbetsmarknadsrelationer på sektorsnivå kan samverka med sektorsstyrning på EU nivå. I synnerhet hävdas att det finns en koppling mellan utvecklingen inom EU:s sektorsvisa sociala dialog och medlemsstaternas sektoriella strukturer för dessa relationer.

Sektorn har lyfts fram som en särskild nivå i den europeiska sociala dialogen och en central del i den europeiska sociala modellen. Sektorskommittéer för social dialog har inrättats. Dessa har utarbetat över 500 gemensamma texter sedan 1998.

Eftersom sektorn är en viktig nivå mellan EU-, lands- och företagsnivåerna gör studien gällande att sektorns organisation och gränsöverskridande likheter påverkar möjligheten att utveckla och genomföra EU:s sektorsvisa sociala dialog. En första granskning av utarbetandet av avtal och texter i de nio länderna pekar på att detta är fallet, men det kommer att krävas en mer djupgående undersökning för att ta reda på bestämda orsakssamband, möjligen inom fler sektorer.

Undersökningen bygger på tre sammanhängande steg.

- Skillnaderna mellan sektoriella arbetsmarknadsrelationer efter land jämförs med skillnaderna mellan nationella arbetsmarknadsrelationer efter sektor för att pröva om likheterna är större i ekonomiskt internationaliserade sektorer.

- Genom klusteranalys beskrivs och analyseras hur arbetsmarknadsrelationerna fungerar på sektorsnivå. Dessutom görs en ny klassificering av dessa relationer.
- Slutligen genomförs en kvalitativ undersökning av förhållandet mellan likheten i arbetsmarknadsrelationernas sätt att fungera i olika sektorer och resultaten av EU:s sektorsvisa sociala dialog.

Politiskt sammanhang

Sektorn är fortfarande huvudnivån för kollektivförhandlingar och arbetsmarknadens organisationer i omkring hälften av EU:s medlemsstater. Allt starkare påtryckningar har utövats för att decentralisera arbetsmarknadsrelationerna på nationell nivå, men det är ännu inte klart om detta delvis kan kompenseras genom utveckling av gränsöverskridande samordning. Samordning kan ske inom multinationella företag, i kollektiva förhandlingar och på EU nivå. Sedan 1998 har EU utarbetat en ram för den sektorsvisa sociala dialogen och inrättat 40 kommittéer för den sociala dialogen som omfattar ungefär 145 miljoner arbetstagare i samtliga medlemsstater. Sektorn är fortfarande en viktig nivå för den nationella sociala dialogen i de flesta medlemsstater och den framträder som en nyckelnivå för styrning på EU nivå. Det är därför allt viktigare att förstå de krafter som styr den sektorsvisa sociala dialogen för att kunna jämföra utvecklingen i olika länder och förstå tendenser i EU styrningen.

Nyckelresultat

Skilnader och likheter i arbetsmarknadsrelationer

I vissa länder fungerar arbetsmarknadsrelationerna på liknande sätt i alla ekonomiska sektorer, i andra länder uppvisar de olika sektorerna mycket olika arbetsmarknadsrelationer och i vissa sektorer fungerar arbetsmarknadsrelationerna på liknande sätt oavsett land. Graden av variation mellan sektorer tycks inte vara kopplad till ländernas traditionella relationsmodeller, med undantag för de nordiska

länderna, som alla uppvisar låg variation. Bland de länder där arbetsmarknadsrelationerna fungerar på liknande sätt i alla sektorer återfinns så olika stater som Finland, Malta och Frankrike. De största skillnaderna i arbetsmarknadsrelationer mellan olika sektorer finns i Polen, Cypern och Portugal. Telekomunikationssektorn uppvisar störst likheter i de 27 EU länderna, medan sektorn för hår- och skönhetsvård uppvisar störst olikheter. Arbetsmarknadsrelationernas former varierar mer mellan sektorer än mellan länder. Det innebär att skillnaderna mellan sektorer inom länder tenderar att vara större än skillnaderna mellan länder inom en och samma sektor.

Pådrivande och attraherande faktorer som likformar de sektoriella arbetsmarknadsrelationerna

Analysen av de avgörande faktorerna bakom arbetsmarknadsrelationernas likheter i olika länder visade att socioekonomiska faktorer som sektorernas internationalisering (exempelvis sektorer som är utsatta för internationell konkurrens och har stora möjligheter att flytta produktionen) är förknippade med likheter i arbetsmarknadsrelationernas sätt att fungera mellan länder. EU:s regler kan både "attrahera" sektorer i riktning mot större likhet i arbetsmarknadsrelationerna mellan olika länder och främja "pådrivande" faktorer, som sektorernas internationalisering, och därmed främja likheter i relationernas strukturer.

System för sektorernas arbetsmarknadsrelationer

Mot bakgrund av att arbetsmarknadsrelationernas sätt att fungera varierar både mellan länder och mellan sektorer i EU27 har ett system för olika typer av arbetsmarknadsrelationer utarbetats i undersökningen, vilket har inspirerats av befintliga klassificeringar av relationsmodeller på nationell nivå. I dessa typer tar man hänsyn till arbetsmarknadsrelationernas olika sätt att fungera på sektorsnivå. På grundval av klusteranalysen av sektorerna kan länderna sammanföras i grupper enligt typ av sektoriella arbetsmarknadsrelationer.

Dessa grupper skiljer sig från ländernas traditionella gruppering enligt arbetsmarknadsrelationernas sätt att fungera på nationell nivå.

Analysen av variationen mellan sektorer i syfte att fastställa liknande typer av arbetsmarknadsrelationer visade att mönstret för dessa typer inte följer de nationella klassificeringarnas rena geografiska skiljelinjer mellan nord-, syd- eller östeuropeiska modeller. Analysen pekade återigen på en skillnad i den rumsliga fördelningen enligt relationstyp mellan sektorer som är utsatta för internationell konkurrens (liknande arbetsmarknadsrelationer i hela EU27) inom en eller två större grupper, och sektorer som inte är utsatta för sådan konkurrens. Detta tyder på att

internationaliseringen leder till en viss grad av konvergens, även om det inte nödvändigtvis utmynnar i en enda typ av arbetsmarknadsrelation. Inom de skyddade sektorerna uppträder däremot geografiska mönster som i högre grad liknar de traditionella nationella klassificeringarna, vilket tyder på att de sektoriella arbetsmarknadsrelationernas sätt att fungera i större utsträckning motsvarar de dominerande nationella modellerna.

De sektoriella arbetsmarknadsrelationernas sätt att fungera och den sociala dialogen på EU nivå

I rapporten betonas vissa sektoriella särdrag i arbetsmarknadsrelationerna som inom ramen för flernivåstyrningen tycks påverka styrmöjligheterna för EU:s sektorsvisa sociala dialog. Analysen tyder på att sektorer med liknande arbetsmarknadsrelationer över nationsgränserna är förknippade med större aktivitet i EU:s sektorsvisa sociala dialog. Uppgifterna tyder även på att vissa särdrag i arbetsmarknadsrelationerna på sektorsnivå kan främja den sociala dialogen på europeisk sektorsnivå. De sektorer där EU:s sektorsvisa sociala dialog, åtminstone ur formell synvinkel, har burit mest frukt karaktäriseras i allmänhet av ett mindre antal aktörer, stora organisationer och omfattande kollektivförhandlingar. Det krävs dock ytterligare forskning för att klargöra detta samband.

Politiska huvudpunkter

- Mot bakgrund av att det finns en större variation i arbetsmarknadsrelationer mellan sektorer än mellan länder är sektorn en mycket lovande nivå för undersökning av arbetsmarknadsrelationernas konvergens i EU och möjligheten till europeisk social dialog.
- EU regler som stimulerar sektorernas internationalisering tycks ha en bieffekt på de sektorsvisa relationsmönstren.
- EU:s sektorsvisa sociala dialog har större chans att utvecklas och intensifieras i sektorer med liknande arbetsmarknadsrelationer i alla EU:s medlemsstater.
- Vissa sektorer följer sektorsbundna mönster för dessa relationer över nationsgränserna, medan andra sektorer följer nationella mönster. Men även länder som präglas av decentraliserade eller mindre samordnade arbetsmarknadsrelationer, som de flesta av de nya medlemsstaterna, uppvisar sektorsvisa skillnader och vissa av deras sektorer är starkt organiserade.

Mer information

Rapporten "From national to sectoral industrial relations: Developments in sectoral industrial relations in the EU" (Från nationella till sektoriella arbetsmarknadsrelationer: De sektoriella arbetsmarknadsrelationernas utveckling i EU) hittar du på <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1110.htm>

Stavroula Demetriades, forskningschef
stavroula.demetriades@eurofound.europa.eu